

Sysselsättning inom socialpsykiatri

En kvalitetsgranskning i
stadsdelsförvaltningarna Farsta,
Norrmalm, Skärholmen och
Östermalm

Funktionshinderinspektörerna 2021

Sysselsättning inom socialpsykiatri

En kvalitetsgranskning i stadsdelsförvaltningarna Farsta, Norrmalm,
Skärholmen och Östermalm
Funktionshinderinspektörerna 2021

Dnr: 3.4.2-804/2020

Utgivningsdatum: Juni 2021

Utgivare: Socialförvaltningen - avdelningen för stadsövergripande
sociala frågor

Kontaktperson: Carina Gillgren och Lotta Hedstad

Sammanfattning

Stockholms stads funktionshinderinspektörer har till uppgift att granska kvalitet i biståndsbedömda insatser för personer med funktionsnedsättning som handläggs enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Granskningar genomförs utifrån en granskningsmodell baserad på kvalitetsområden framtagna av Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner (SKR).

Aktuell granskning av insatsen sysselsättning enligt SoL inom socialpsykiatri omfattar 40 slumpvis utvalda ärenden i stadsdelsförvaltningarna Farsta, Norrmalm, Skärholmen och Östermalm. Tio ärenden har granskats per förvaltning, hälften kvinnor och hälften män. Fokus har varit på ansökan, utredning, beslut, beställning och genomförandeplan. Samtliga granskade ärenden avser beslut fattade under 2019, det vill säga före pandemins utbrott.

Vidare har 24 ärenden avseende boendestöd granskats, hälften kvinnor och hälften män, där syftet har varit att se hur behovet av en daglig aktivitet eller sysselsättning beskrivs. I 19 av dessa ärenden beskrivs att personernas behov av daglig sysselsättning är tillgodosett. Därtill har nio avslagsbeslut ingått i granskningen med fokus på avslagsgrunden, det vill säga motiveringen till beslutet. Variationen är stor mellan de granskade verksamheterna kring hur många avslagsbeslut avseende sysselsättning som fattats under 2019. Norrmalm har två avslagsbeslut och Skärholmen har ett avslagsbeslut. Östermalm har inga avslagsbeslut och Farsta har 33 avslagsbeslut varav sex ingår i avslagsgranskningen. En vanlig motivering till avslagsbeslutet är att personen inte uttömt möjligheterna att få behovet tillgodosett genom Jobbtorg i samarbete med enhet för ekonomiskt bistånd.

En aktuell DUR-utredning finns som underlag för beslut i samtliga ärenden utom två. Det finns aktuella genomförandeplaner i 32 av de granskade ärendena och en genomförandeplan för insatsen saknas därmed i sammanlagt åtta ärenden. Dock överensstämmer endast 14 av genomförandeplanerna med beställningen. Flera av dessa genomförandeplaner innehåller en tydlig beskrivning av hur aktiviteter och delmål ska uppnås, det vill säga en beskrivning av utförarens valda arbetssätt och metoder. När genomförandeplanen inte överensstämmer med beställningen har aktiviteter, delmål och mål som handläggaren skrivit i beställningen delvis eller helt

ändrats och bytts ut av utföraren. Dokumentation av uppföljning och eventuella förändringar i insatsens upplägg och utförande är ett utvecklingsområde i samtliga granskade verksamheter. Samarbetet mellan beställare och utförare kan och behöver genomgående bli bättre gällande beställningar, genomförandeplaner och uppföljning av beviljad insats samt uppföljning av genomförandet av insats.

Det är alltid relevant att ställa frågor och ta reda på mer om den enskildes situation och ge information om vilket stöd som finns att tillgå för anhöriga. Skärholmen saknar anhörigkonsulent. De övriga granskade verksamheterna har en anhörigkonsulent som bland annat arbetar mot socialpsykiatri.

I drygt hälften av de granskade utredningarna framgår det att fråga om våld har ställts till den enskilde i samband med utredning eller uppföljning.

Färre personer i staden beviljas insatsen sysselsättning. Öppen verksamhet och träfflokal kan inte ersätta en arbetsinriktad sysselsättning för en person som önskar få stöd i att komma ut i arbetslivet. Socialtjänsten och hälso- och sjukvården behöver i större utsträckning uppmärksamma och erbjuda stöd till de personer som är intresserade av att börja arbeta eller studera. Samordnad individuell plan (SIP) är ett utmärkt verktyg för att planera, genomföra och följa upp en sådan insats. Det finns ett behov av att mer aktivt och motiverande erbjuda socialpsykiatrins målgrupp insatser som främjar delaktighet i samhället och som gynnar den enskildes återhämtningsprocess.

Socialtjänsten behöver ha ett större fokus på återhämtning. Rätten till insatser ska inte påverkas av den enskildes försörjningssätt. Personer med psykiska funktionsnedsättningar har rätt till ett individuellt anpassat stöd utifrån den egna funktionsförmågan och evidensbaserade metoder och arbetssätt ska finnas tillgängliga för målgruppen.

Ett återhämtningsinriktat arbetssätt behöver stärkas och implementeras inom stadens socialpsykiatri såväl som övrig socialtjänst. Det finns utvecklingsbehov inom både myndighetsutövning och utförarverksamheter liksom inom verksamhetsutveckling. Att utveckla arbetet är nödvändigt för att kunna nå målen i Agenda 2030 avseende fattigdom, rätten till hälsa, arbete och sysselsättning och inte minst ett jämlikt samhälle i alla dess avseenden.

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	6
Granskningsmetod	6
Kvalitetsparagrafer i lagstiftningen	6
Kvalitetsområden.....	7
Granskningsmodell.....	7
Målgrupp, urval och avgränsning	8
Utgångspunkter	9
Funktionsnedsättning	9
Agenda 2030	10
Tillgänglighet och delaktighet.....	11
Socialpsykiatri	11
Återhämtning	13
Sysselsättning enligt SoL	14
Granskningsresultat	15
Möten med ledning och arbetsgrupper	16
Aktgranskning.....	20
Styrkor och utvecklingsområden	29
Analys	31
Trygghet och säkerhet	32
Självbestämmande och integritet	32
Tillgänglighet	33
Helhetssyn och samordning.....	35
Kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet.....	36

Inledning

Stockholms stads funktionshinderinspektörer har uppgiften att utifrån kommunstyrelsens instruktioner granska kvalitet i biståndsbedömda insatser för personer med funktionsnedsättning som handläggs enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Arbetet utgår från lagstiftning, förordningar och föreskrifter liksom stadens riktlinjer inom området. Granskningar genomförs utifrån en granskningsmodell som baseras på kvalitetskriterier framtagna av Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner (SKR) under 2010. Uppdraget har ett generellt brukarperspektiv. För att ta del av olika målgruppers angelägna frågor hålls kontinuerlig kontakt med brukarorganisationer. I samband med aktgranskning görs en genomgång av de interna processerna genom att ta del av rutiner och policydokument. Bevakning av likställigheten över staden samt spridning av goda exempel från de granskade verksamheterna är en viktig del i arbetet. Syftet är att stimulera verksamheternas utvecklings- och kvalitetsarbete. Jämställdhet mellan könen och barnrättsperspektivet ska i möjligaste mån belysas och lyftas fram.

Resultat av genomförd granskning återförs till medarbetare och chefer i dialogform innan granskningsrapport fastställs av socialnämnden. Därefter vidarebefordras rapporten till samtliga stadsdelsnämnder. En årsrapport avges till socialnämnden samt kommunstyrelsen och dess råd för funktionshinderfrågor.

Granskningsmetod

Kvalitetsparagrafer i lagstiftningen

Socialstyrelsen definierar kvalitet i SOSFS 2011:9. Kvalitet innebär att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten enligt lagar och andra föreskrifter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och stöd och service till vissa funktionshindrade och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.

I 3 kap 3 § SoL framgår:

”Insatser inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.”

Kvalitetsområden

Socialtjänsten styrs av lagstiftning och nationella styrdokument. God kvalitet inom socialtjänsten kräver en samsyn och för att uppnå det är definitioner nödvändiga. Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner har arbetat fram definitioner på sex kvalitetsområden utifrån lagstiftningens kvalitetsparagrafer:

- **Trygghet och säkerhet**
Trygghet och säkerhet innebär att stöd och insatser utförs enligt gällande regelverk. De är förutsägbara och det finns möjlighet till insyn. Risk för kränkning, försummelse, fysisk eller psykisk skada förhindras genom förebyggande arbete.
- **Självbestämmande och integritet**
Självbestämmande och integritet innebär att den enskilde är delaktig, har inflytande och ges möjlighet till egna val.
- **Tillgänglighet**
Tillgänglighet innebär att det är lätt att få kontakt med socialtjänsten och vid behov få del av stöd och insatser inom rimlig tid. Information och kommunikation är begriplig och anpassad efter olika gruppers och individers behov. Kommunikationen mellan den enskilde och professionen präglas av ömsesidighet och dialog.
- **Helhetssyn och samordning**
Helhetssyn utgår från den enskildes samlade livssituation. Då den enskilde har behov av stöd och insatser som bedrivs inom olika verksamheter eller av olika utförare och professioner är dessa samordnade. Det finns en tydlig ansvarsfördelning och stöd och insatser präglas av kontinuitet.
- **Kunskapsbaserad verksamhet**
Kunskapsbaserad innebär att tjänsterna utförs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Den enskildes egna erfarenheter tas till vara.
- **Effektivitet**
Effektivitet innebär att resurserna utnyttjas på bästa sätt för att uppnå uppsatta mål för verksamheten.

Granskningsmodell

Granskningsarbetet planeras utifrån en granskningsmodell som dels bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet inom socialtjänsten och dels på de beskrivna kvalitetsområdena.

Granskningen följer arbetsmodellen nedan:

- Inledande informationsbrev till berörda stadsdelsförvaltningar

- Informationsmöte med ledning
- Dialogmöte med medarbetare
- Genomgång av verksamhetsplan och policydokument
- Dialogmöte med Alfa och personligt ombud
- Aktgranskning
- Återkoppling till ledning och medarbetare
- Rapport till socialnämnden
- Rapport till stadsdelsnämnderna
- Återkoppling till råd för funktionshinderfrågor
- Uppföljning cirka sex månader efter avslutad granskning

Målgrupp, urval och avgränsning

Granskningen omfattar beslut avseende insatsen sysselsättning enligt SoL, både bifall och avslag, fattade under 2019.

Granskningen omfattar stadsdelsförvaltningarna Farsta, Norrmalm, Skärholmen och Östermalm. Fokus läggs på ansökan, utredning, beslut, beställning och genomförandeplan. För personer som haft insatsen beviljad längre tid uppmärksammas även den uppföljning som gjorts och dokumenterats inför att senaste beslut om fortsatt insats fattats. Valet att granska beslut fattade under 2019 grundar sig i att få ett urval som inte är påverkat av coronapandemin. Att granska ärenden och beslut under 2020 skulle riskera att påverka utfallet då pandemin kan ha påverkat individens vilja att ansöka om sysselsättning. Därtill risken för påverkan av den enskildes möjlighet att delta i sysselsättningen liksom utfall kring upprättade genomförandeplaner och uppföljningar.

I varje verksamhet granskas tio slumpvis utvalda ärenden avseende sysselsättning, hälften kvinnor och hälften män, totalt 40 ärenden. Könsfördelningen är jämn avseende deltagande i biståndsbedömd sysselsättning via socialpsykiatri.¹

I första hand granskas ärenden där insatsen sysselsättning har en arbetsinriktning men även ärenden med traditionellt inriktad sysselsättning ingår i granskningen. Vidare granskas ärenden där den enskilde är beviljad insatsen boendestöd men inte biståndsbedömd sysselsättning. Syftet är att få en bild av hur behovet av daglig sysselsättning är tillgodosett på annat sätt genom exempelvis arbete, studier eller deltagande i annan verksamhet och hur detta dokumenteras i personakten. Sex slumpvis utvalda ärenden granskas i varje verksamhet. Hälften kvinnor och hälften män, totalt 24 ärenden.

---

¹ Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, november 2020, dnr 3.1.1-134/2020, socialförvaltningen 2020.

Granskningen genomförs i digital akt i stadens verksamhetssystem Paraplyet. All statistik redovisas per kön där det är möjligt. Förekomst av samordnad individuell plan (SIP) ingår i granskningen. Barnrättsperspektivet och anhörigperspektivet ska belysas och lyftas fram i de ärenden där det är aktuellt. Hälsoperspektivet ska belysas och lyftas fram. En analys av granskningsresultatet görs utifrån kvalitetsområdena där kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet redovisas under gemensam rubrik.

Utgångspunkter

Funktionsnedsättning

Socialstyrelsen definierar att en funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Nedsättningen kan uppstå till följd av sjukdom, annat tillstånd eller till följd av medfödd eller förvärvad skada. Dessa sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara bestående eller av övergående karaktär. Begreppet funktionshinder används för att beskriva de begränsningar som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.²

En person har ett psykiskt funktionshinder om hon eller han har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter på viktiga livsområden och dessa begränsningar har funnits eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning.³

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning antogs av FN (Förenta nationerna) 2006. Sedan 2009 är Sverige juridiskt bundet av konventionen. Konventionens syfte är att stärka skyddet av de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Den fokuserar på icke-diskriminering och listar nödvändiga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Centrala delar och principer i konventionen handlar om rättskapacitet, tillgänglighet, att leva självständigt, tillgång till vård och hjälpmedel, delaktighet samt brukarinflytande. Staten, kommuner och regioner har ett gemensamt ansvar att följa konventionen.

---

² <http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktion>

³ *SOU 2006:5 Vad är psykiskt funktionshinder? Nationell psykiatrisamordning ger sin definition av begreppet psykiskt funktionshinder. Rapport 2006:5 från Nationell psykiatrisamordning, 2006.*

Funktionshinder uppstår enligt konventionen i samspelet mellan individ och omgivning i form av miljö och attityder som hindrar individens deltagande i samhället på lika villkor som andra. Miljö och attityder behöver förändras för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga på lika villkor. FN slår fast att främjandet av mänskliga rättigheter, grundläggande friheter och fullt deltagande i samhällslivet för personer med funktionsnedsättning ger både en starkare känsla av samhörighet och innebär betydande framsteg för den mänskliga, sociala och ekonomiska utvecklingen av samhället och fattigdomsbekämpningen. Vidare betonas individuellt självbestämmande och oberoende för personer med funktionsnedsättning däribland friheten att göra egna val. Konventionen tar även upp de negativa effekterna av att personer med funktionsnedsättning ofta lever under fattiga förhållanden.⁴

Agenda 2030

FN:s generalförsamling antog år 2015 en global agenda för hållbar utveckling. Agenda 2030 innebär att alla 193 medlemsländer i FN har förbundit sig att arbeta gemensamt för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. Agendan innehåller 17 mål och 169 delmål som kallas de globala målen. Delmålen är integrerade, odelbara och beroende av varandra. Inget mål kan uppnås på bekostnad av något annat. Syftet med agendan är att till år 2030 utrota extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen, främja fred och rättvisa samt att lösa klimatkrisen. Agendans centrala princip, *ingen ska lämnas utanför*, är viktig i arbetet med att nå de uppställda målsättningarna.⁵

Mål 1 innebär att avskaffa fattigdom i alla dess former och att säkerställa att kvinnor och män har lika rätt till ekonomiska resurser och tillgång till grundläggande tjänster. En möjlighet att med stöd närma sig arbetsmarknaden kan leda till en förbättrad ekonomi för den enskilde.⁶

Mål 3 innebär att säkerställa ett hälsosamma liv för alla människor oavsett ålder och i det ingår att främja psykisk hälsa och välbefinnande. Forskningsstödet är gott när det kommer till att påvisa att sysselsättning bidrar till återhämtning från psykisk ohälsa.⁷

---

⁴ Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd – stöd för styrning och ledning, Socialstyrelsen 2019.

⁵ Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling, Regeringskansliet 2019.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

Mål 8 beskriver hur medlemsländerna ska verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt med sysselsättning och anständiga arbetsvillkor för alla. Delmål 8.5 beskriver att medlemsländerna senast 2030 ska uppnå full sysselsättning och anständiga arbetsvillkor för alla, det vill säga även för personer med funktionsnedsättning.⁸

Mål 10 betonar betydelsen av att arbeta för ett jämlikt samhälle. Det bygger på principen om att alla lika rättigheter och möjligheter att få bli inkluderade i samhället oberoende av kön, etnicitet, religion, funktionsförmåga, ålder och annan ställning. I ett jämlikt samhälle minskas risken för konflikter och främjar alla människors möjlighet att delta i och påverka samhällsutvecklingen och sin egen situation.⁹

Tillgänglighet och delaktighet

Stockholms stad har tagit fram ett program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Programmet bygger på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Agenda 2030, Europakonventionen, den nationella funktionshinderspolitiken, svensk lagstiftning samt stadens vision och funktionshinderspolitiska mål. Programmet är ett styrdokument som stadens nämnder och bolagsstyrelser ska utgå från när de planerar och följer upp sitt arbete för att nå stadens mål om ett Stockholm som är tillgängligt för alla och där personer med funktionsnedsättning är fullt delaktiga på jämlika villkor som alla andra utan diskriminering.¹⁰

Socialpsykiatri

Kommunernas ansvar för vård och omsorg om personer med funktionsnedsättning regleras i 5 kap 7 § SoL. Där framgår att kommunerna ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl, möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Socialnämnden ska medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat till den enskildes behov. Personer med psykisk funktionsnedsättning kan ansöka om insatser enligt SoL och i vissa fall även enligt LSS. Under 2018 hade 3 981 personer i Stockholms stad i åldrarna 20 till 64 år någon socialpsykiatrisk insats och under 2019 var motsvarande siffra 4 142 personer. Det motsvarar båda åren 55 procent kvinnor och 45 procent män. De personer som uppbär

---

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ *Stockholms stads program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2017-2023. Antaget av kommunfullmäktige 2018-05-28.*

insatser befinner sig främst i det övre åldersspannet i målgruppen. Samtidigt som den psykiska ohälsan ökar bland unga har förhållandevis få unga personer en socialpsykiatrisk insats. En förklaring kan vara att psykisk ohälsa inte är samma sak som långvarig psykisk funktionsnedsättning. Förbättrad medicinsk och terapeutisk behandling inom hälso- och sjukvården kan vara en annan. Ökad betoning på normalisering och färdighetsträning inom socialtjänstens insatser i kombination med motiverande och rehabiliterande synsätt kan leda till att personer hittar strategier för ett mer självständigt liv.¹¹

Tabell 1: Andel kvinnor och män och totalt antal aktuella personer i de granskade stadsdelsförvaltningarna.

Stadsdelsförvaltning	Andel kvinnor	Andel män	Antal totalt
Farsta	53	47	324
Norrmalm	56	44	188
Skärholmen	57	43	251
Östermalm	59	41	209

Källa: Socialtjänstrapport 2019, En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad, dnr 3.1.1-707/2019, socialförvaltningen 2019.

Det finns skillnader mellan könen i hur psykiska sjukdomar yttrar sig hos kvinnor och män vilket även kan påverka benägenheten att söka hjälp. Symptom på depression såsom nedstämdhet, håglöshet, inåtvändhet, hopplöshetskänslor, orkeslöshet och isolering strider mot det dominerande mansidealet vilket kan leda till skamkänslor och en rädsla för att söka vård. Depression och ångestsyndrom är vanligare hos kvinnor än män vilket vidare kan tyda på en underdiagnostik hos män kopplad till en mindre benägenhet att söka vård.¹²

Psykossjukdomar yttrar sig delvis olika hos kvinnor och män. Kvinnor insjuknar ofta senare i livet och det är vanligare med symptom såsom paranoida vanföreställningar och hörselhallucinationer. Män har ofta mer av de så kallade negativa symptomen såsom ligkiltighet och tillbakadragenhet. Kvinnor har ofta en bättre funktionsnivå före insjuknande och en bättre prognos samt svarar bättre på antipsykotisk läkemedelsbehandling än män. Män behöver som regel högre doser för att uppnå önskad effekt.

¹¹ Socialtjänstrapport 2018, En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad, dnr 3.1.1-405/2018, socialförvaltningen 2018.

Socialtjänstrapport 2019, En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad, dnr 3.1.1-707/2019, socialförvaltningen 2019.

¹² Nationella riktlinjer för vård vid depression och ångestsyndrom – stöd för styrning och ledning, Socialstyrelsen 2019.

Vidare utsätts kvinnor i gruppen i högre grad för sexuellt våld och andra traumatiska händelser än andra kvinnor. Även kulturella faktorer kan påverka behoven av vård och omsorg. I bemötandet av personer med psykossjukdom från andra kulturer behöver professionella kunskap om hur detta kan påverka upplevelser av psykisk sjukdom.¹³

Socioekonomiska faktorer påverkar när kvinnor respektive män söker vård och stöd. Ju lägre socioekonomisk status personen har desto mindre benägenhet att söka vård.¹⁴ Kvinnor som insjuknar senare i livet i schizofreni kan då ha hunnit etablera strukturer och nätverk såsom utbildning, arbete och bostad. Det är faktorer som påverkar den socioekonomiska statusen och därmed benägenheten att söka vård.¹⁵

Samordnad individuell plan, SIP, ska upprättas tillsammans med den person som har behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård oavsett personens ålder eller behov. Syftet med planen är att säkerställa samordning.

Återhämtning

Återhämtning kan delas upp på två sätt där den ena delen beskriver det kliniska perspektivet som ofta används inom vården och psykiatri. Klinisk återhämtning innebär att målet med personens återhämtning är minskade symptom och att kunna återgå till tidigare funktion. Den andra delen är den mest förekommande definitionen av återhämtning och inom forskningen beskrivs den enskildes personliga utveckling som en inre resa. Begreppet klinisk återhämtning skapades av professionella medan begreppet social återhämtning formulerades av personer med egen erfarenhet av psykiskt ohälsa och innebär en bredare definition.¹⁶

Återhämtningsprocessen innebär till stor del att personen ska få möjlighet att prova vad som fungerar och att återhämtningen ska få ta tid. Det är viktigt att få vara en del av samhället och kunna ha ett liv med boende, sysselsättning, intressen och socialt umgänge.¹⁷

¹³ Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd – stöd för styrning och ledning, Socialstyrelsen 2019.

¹⁴ Nationella riktlinjer för vård vid depression och ångestsyndrom – stöd för styrning och ledning, Socialstyrelsen 2019.

¹⁵ Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd – stöd för styrning och ledning, Socialstyrelsen 2019.

¹⁶ Mike Slade. *100 sätt att stödja återhämtning*. Regionförbundet Jönköpings län, 2014.

¹⁷ Ibid.

Återhämtning är en individuell process som kan handla om att må bättre igen eller att hitta tillbaka till det som tidigare fungerade. En del av återhämtning kan vara att återfå kontrollen och känna hopp om att livet kan bli lättare igen.¹⁸

Sysselsättning enligt SoL

Insatsen sysselsättning ingår i valfrihetssystemet inom socialpsykiatri i Stockholms stad vilket innebär att den enskilde kan välja mellan lämpliga utförare av insatsen som är knutna till systemet. Insatsen ges som regel dagtid vardagar. Vid ansökan om insats inom socialpsykiatri används DUR utredningsmaterial (DUR står för dokumentation, utredning, resultat).

Utförare som erbjuder biståndsbedömd sysselsättning ska ha ett tydligt syfte med den verksamhet som erbjuds. Sysselsättningen ska vara utvecklande och arbetsförberedande och arbetsuppgifterna ska variera mellan enklare till mer avancerade. Verksamheten ska ge insatser som ger den enskilde stöd i att upprätthålla och/eller utveckla sina resurser avseende i första hand närvaro, aktivt deltagande i verksamheten, kognitiv och social förmåga. Stödet ska kunna ges så att ett (åter)inträde på arbetsmarknaden möjliggörs. Vidare ska kunskapsbaserade metoder användas i verksamheten.¹⁹

Arbete och sysselsättning har en stor betydelse för individens personliga återhämtning. I ett återhämtningsinriktat arbetssätt ingår att stärka den enskildes engagemang, vilja till förändring och förmåga att ta ansvar för och ta hand om sig själv. Att få stöd att etablera relationer till andra människor, att ha en roll i samhällslivet, leva ett engagerat vardagsliv och känna att man tillhör och bidrar är andra viktiga faktorer i individens återhämtning.²⁰

Forskare vid Lunds universitet har studerat unga vuxna med psykisk ohälsa och deras utvecklande av en arbetsidentitet. Att utveckla en arbetsidentitet stödjer övergången till vuxen ålder och karriärutveckling samtidigt som arbetsplats eller ett studiesammanhang ger möjlighet att träna och utveckla de egna förmågorna. Det innebär en positiv aktivitetsspiral som påverkar den enskildes framtidsperspektiv, mående och synen på den egna förmågan.²¹

---

¹⁸ <https://www.aterhamtningsguiden.se/>

¹⁹ Riktlinjer för utredning, dokumentation m.m. inom stadens socialpsykiatri Antagna av KF 2011-05-23 Reviderade 2012-03-15.

²⁰ <https://www.vetenskaphalsa.se/darfor-ar-arbete-sa-viktigt-for-unga-med-psykisk-ohalsa/>

²¹ Ibid.

Insatsen sysselsättning kan ha olika syfte för olika individer även om det övergripande syftet att ge stöd i den individuella återhämtningsprocessen är gemensamt. För en del personer kan sysselsättning beviljas för att bryta isolering och tillgodose behov av en social samvaro och meningsfull vardag. För andra personer kan sysselsättningen ha ett tydligt arbetsförberedande syfte för att individen på sikt ska kunna närma sig och etablera sig på arbetsmarknaden. Sysselsättning i olika former främjar egenmakt, engagemang i aktiviteter och ger ett socialt nätverk.²²

IPS står för individuell placering och stöd (*Individual Placement and Support*) och metoden är en vidareutveckling av metoden supported employment (SE). Metoden innebär att personer med psykisk funktionsnedsättning som vill börja arbeta får stöd av en arbetsspecialist att snabbt söka arbete. Personens vilja och intresse är styrande och sökande efter arbete påbörjas inom en månad. På arbetsplatsen ges ett individuellt utformat stöd som ges kontinuerligt och utan tidsbegränsning. IPS skiljer sig från arbetsförberedande träning med olika trappsteg där en bedömning av arbetsförmåga görs och personen först behöver bli bättre i sin psykiska sjukdom, funktionsträna, kvalificera sig för arbetsförberedande insatser, praktisera samt söka arbete.²³

Sedan 2018 finns projektet IPS integrerat i psykosvården genom Samordningsförbundet Stockholms stad. Projektet innebär att staden har IPS-coacher utplacerade på fem av regionens psykiatriska öppenvårdsmottagningar.²⁴

Granskningsresultat

I det här avsnittet redovisas granskningsresultatet. Avsnittet inleds med en redovisning från informationsmötena med ledning och dialogmötena med handläggare i de granskade stadsdelsförvaltningarna. Därefter redovisas resultatet från aktgranskningen. Avsnittet avslutas med att redovisa varje verksamhets styrkor och utvecklingsområden.

---

²² Eklund och Markström. *Outcomes of a Freedom and Choice reform in Community Mental Health Day Center Services*, Vol, 4, Nr 6, Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 2015

²³ *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd – stöd för styrning och ledning*, Socialstyrelsen 2019.

²⁴ <https://samordningstockholm.se/insatser/integrering-av-ips-i-psykosvarden/>

Möten med ledning och arbetsgrupper

Som en del i granskningen genomförs ett informations- och uppstartsmöte med ledning samt ett dialogmöte med handläggarna inom socialpsykiatri i varje stadsdelsförvaltning.

Synen på insatsen sysselsättning

I de granskade stadsdelsförvaltningarna råder det delade meningar om vilka krav som kan ställas vid ansökan om sysselsättning och hur prövningen av rätten till insats ska gå till. Farsta redogör för att de prövar varje ansökan om sysselsättning utifrån om behovet kan tillgodoses på annat sätt. Det förekommer regelbundet att ansökningar om insatsen avslås.

”Min uppfattning är att det ska vara mer restriktivt med att bevilja sysselsättning.”

Dialogmöte med handläggare Farsta

”Det mest kostnadseffektiva måste gå först.”

Dialogmöte med handläggare Farsta

I Norrmalm är uppfattningen att personer som ansöker om sysselsättning för första gången ska kunna visa att de kan ta sig till en öppen verksamhet innan de kan bli beviljade sysselsättning.

”De yngre personerna behöver pröva på andra saker innan de ska in i socialtjänsten.”

Möte med ledning Norrmalm

Norrmalm redogör för att sysselsättning beviljas personer som har sjukersättning eller som är sjukskrivna på heltid. Om det är aktuellt med sysselsättning beviljas insatsen lika länge som personen är sjukskriven med läkarintyg.

”Fattar kort beslut på sysselsättning, två månader, för att se att klienten kan ta sig dit.”

Dialogmöte med handläggare Norrmalm

Samtliga granskade stadsdelsförvaltningar uppger att det förekommer att personer är beviljade ekonomiskt bistånd och samtidigt har sysselsättning. I Östermalm finns erfarenhet av att personer studerar samtidigt som de är beviljade sysselsättning genom socialpsykiatri. Handläggarna menar vidare att problem som kan uppstå är att Arbetsförmedlingen och enhet för ekonomiskt bistånd ställer krav om närvaro på sysselsättningen. Erfarenheten från handläggarna i Östermalm är att personer beviljas

sysselsättning i den omfattningen som de önskar och poängterar att det är viktigt att den enskilde motiveras till en sysselsättning där personen önskar delta.

”Finns väldigt lite skäl att avslå en fortsatt sysselsättningsansökan om inte den enskilda har börjat jobba.”

Dialogmöte med handläggare Östermalm

Skärholmen och Farsta beskriver att de som regel fattar kortare biståndsbeslut avseende sysselsättning för personer som är beviljade ekonomiskt bistånd.

Samverkan

Det råder en samsyn vid de granskade stadsdelsförvaltningarna att handläggarna deltar i många SIP-möten och då främst när det är något kring personen som inte fungerar. Norrmalm och Östermalm har tillsammans med Kungsholmen en samverkansöverenskommelse med psykiatri och beroendevården som de beskriver som välfungerande. De tre stadsdelsförvaltningarna delar även en gemensam SIP-samordnare. Norrmalm har som mål att utöver SIP-samordnare ska det finnas en handläggare som har specialkunskap kring SIP på varje enhet.

”Det viktigaste är hur samarbetet fungerar och inte hur många SIP det görs.”

Dialogmöte med handläggare Norrmalm

Farsta upplever att det många gånger inte är ett SIP-möte de blir kallade till utan ett nätverksmöte. Flera av de granskade verksamheterna menar att kunskapen kring SIP ständigt behöver fyllas på och att utbildningar kring SIP är värdefullt.

Skärholmen har haft ett projekt att upprätta ”interna SIP” för personer 18 till 20 år som är aktuella både inom ekonomiskt bistånd och socialpsykiatri och de planerar att utöka det till att omfatta även personer över 20 år.

De granskade stadsdelsförvaltningarna berättar att det finns ett behov av att öka samverkan med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Flera enheter beskriver att de vanligtvis har en gemensam planering med ekonomiskt bistånd men sällan träffar Arbetsförmedlingen. Norrmalms uppfattning är att det är vanligt med samverkan med Arbetsförmedlingen men inte med Försäkringskassan. Farsta beskriver att de har erfarenhet av att

samplanera med Försäkringskassan för personer som är beviljade sjukpenning. Östermalm har erfarenhet av personer som inte har aktivitetsersättning men som bedöms för friska för sjukersättning och därför riskerar att hamna mellan stolarna när de inte kan få ett arbete på egen hand.

”Aldrig någonsin haft en samplanering för en person som har haft en sjukersättning.”

Dialogmöte med handläggare Östermalm

I Skärholmen kan samplanering ske med Arbetsförmedlingen för att möjliggöra för en person att arbetsträna samtidigt som den går på sysselsättning. Skärholmen arbetar med täta uppföljningar och menar att de sätter tydliga mål för den enskilde för att undvika att personen blir kvar på sysselsättningen under många år.

Erfarenheten av samverkan med Alfa skiljer sig åt mellan verksamheterna. Farsta hade tidigare en handläggare som var ansvarig för kontakten med Alfa vilket beskrivs ha varit välfungerande. Norrmalm beskriver att flera personer som varit beviljade sysselsättning via socialpsykiatri nu har praktik genom Alfa. Norrmalm har en dialog med den enskilde om personen vill ha fortsatt beviljad sysselsättning samtidigt som de aktualiseras på Alfa. Ledningen menar att det är positivt för den enskilde att ha ett pågående beslut om sysselsättning om praktikplatsen via Alfa inte skulle fungera. Skärholmen och Östermalm delar uppfattningen om att det kan vara problematiskt att hänvisa en motiverad person till Alfa när det är lång kö och väntetid för att bli inskriven.

Skärholmen deltar i projektet Rehabiliteringsbanan. Syftet med projektet är att förbättra samverkan för personer med psykisk ohälsa som uppstår ekonomiskt bistånd, som är sjukskrivna, saknar sjukpenninggrundande inkomst och är i behov av en rehabiliteringsinsats. Genom att erbjuda tvärprofessionella möten är förhoppningen att kunna öka kunskapen om andra aktörers uppdrag och vilka insatser som kan erbjudas målgruppen.²⁵

Barn

De granskade verksamheterna redogör för att de har rutiner att alltid göra en barnkonsekvensanalys i de ärenden där en vuxen är förälder till ett eller flera minderåriga barn. Samtliga beskriver ärendedragningen som ett forum att ta upp frågan om hur barnet påverkas. Flera enheter anser det viktigt att det förmedlas både muntligen vid ärendedragning och att det framkommer i

²⁵ <https://samordningstockholm.se/rehabiliteringsbanan/>

utredningen om den enskilde har minderåriga barn och hur det påverkar bedömningen vid beslutsfattandet.

Farsta, Skärholmen och Östermalm har tagit fram mallar med rutinfrågor kring barnets situation att ställa vid utredning och uppföljning för att kunna göra barnkonsekvensanalyser. I Skärholmen är frågorna anpassade utifrån om den enskilde har umgänge eller vårdsnaden om barn. Utöver att rutinfrågorna används för att kartlägga barnets situation lyfter ledningen i Östermalm att syftet även är att medvetandegöra föräldern att tänka kring sitt föräldraskap.

Östermalm och Skärholmen arbetar med internkontroll där handläggarna granskar varandras ärenden för att säkerställa att barnkonsekvensanalyser görs i de ärenden där det är aktuellt. Norrmalm har påbörjat ett arbete med att skicka barnbrev till personer som har minderåriga barn. Det pågår även ett arbete med att belysa om den enskilde har ansvar för andras barn.

Anhöriga

Samtliga granskade verksamheter utom Skärholmen har tillgång till anhörigkonsulent. Det varierar i de övriga stadsdelsförvaltningarna var i organisationen anhörigkonsulenten är placerad.

I Östermalm är anhörigkonsulenten organisatoriskt placerad inom äldreomsorgen. Handläggare och ledning är eniga om att det är vanligt att anhöriga ringer och vill få information om hur de kan få stöd. Handläggarna har erfarenhet av att hänvisa anhöriga till anhörigkonsulenten och det har även förekommit att anhörigkonsulenten har varit den enskilde behjälplig i kontakt med socialpsykiatrien.

I Farsta är anhörigkonsulenten organisatoriskt placerad på individ och familjeenheten. Information kring anhörigstöd får personerna av handläggarna. Uppfattningen hos handläggare och ledning är att de har ett bra och nära samarbete med anhörigkonsulenten. I Norrmalm tillhör anhörigkonsulenten en av äldreomsorgens utförarverksamheter och samarbetet beskrivs som bra. Det finns även ett anhörigombud på enheten som har en stående punkt på APT för att informera om aktuella frågor inom anhörigstöd.

I Skärholmen saknas anhörigkonsulent. Ledning och handläggare uppfattar att det finns ett behov av en anhörigkonsulent för att kunna möta upp de behov som de anser finns hos målgruppen.

”Det blir inte bra för klienten att det saknas anhörigstödjare i stadsdelen.”

Dialogmöte med handläggare Skärholmen

Våld

Det råder en gemensam syn i de granskade stadsdelsförvaltningarna kring att frågor om våld ska ställas till personer som söker insatser hos socialpsykiatri. I Norrmalm är erfarenheten hos både ledning och handläggare att frågan om våld kan behöva ställas flera gånger till den enskilde innan personen vill eller vågar berätta om den varit utsatt.

I Farsta och Östermalm förekommer det att personer blir remitterade till relationsvåldscentrum (RVC). I Farsta genomförde RVC en screening och uppmärksammade att flera personer var aktuella inom socialpsykiatri. Östermalms uppfattning är att våldsutsatta personer är svåra att upptäcka bara genom att ställa de frågorna som finns i DUR-materialet.

Råd för funktionshinderfrågor och personligt ombud

Ingen av de granskade verksamheterna uppger att de har något samarbete med intresse- eller brukarorganisationer. Östermalm menar att det är ett utvecklingsområde för dem att öka sådan samverkan. Norrmalm har haft funderingar på om det kan vara aktuellt att genomföra brukarrevision. Det uppfattas olika i verksamheterna huruvida det lokala rådet för funktionshinderfrågor även representerar socialpsykiatrins målgrupp.

Både Farsta och Östermalm beskriver ett gott samarbete med personligt ombud. Farsta menar att personligt ombud är som en länk mellan personen och myndigheter. Norrmalms och Östermalms uppfattning är att personligt ombud har möten och samverkar mer med representanter från brukarorganisationerna än vad de själva gör. Skärholmen menar att personligt ombud sällan är med vid gemensamma möten. Handläggarna uppfattar att de själva många gånger tar det samordnande ansvaret vilket de tror kan vara en av anledningarna till varför inte så många personer hos dem har kontakt med personligt ombud.

Aktgranskning

Granskningen omfattar 40 ärenden, hälften kvinnor och hälften män, som fått ett beslut om sysselsättning under 2019. Tio stickprovsmässigt utvalda ärenden har granskats per stadsdelsförvaltning. I första hand har ärenden valts ut som har beviljats en sysselsättning med arbetsinriktning och därefter har

ärenden med traditionellt inriktad sysselsättning tagits med för granskning.

Urvalet är styrt så tillvida att de valda ärendena inte avspeglar den faktiska könsfördelningen bland de personer som erhåller biståndsbedömda insatser totalt sett inom staden. Däremot är könsfördelningen jämn bland de som har biståndsbedömd sysselsättning.²⁶ I det granskade urvalet har samtliga personer fått bifall på ansökan utöver en person som fått ett delavslag avseende omfattning av insatsen. Två personer har först fått avslag på insatsen som sedan ändrats till bifall. (Se vidare under avsnitt avslag, sidan 27.)

Tabell 2: Totalt antal granskade ärenden redovisat per födelseår, kön och totalt.

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
1960-1969	0	1	1
1970-1979	4	5	9
1980-1989	9	10	19
1990-1999	7	4	11
Totalt	20	20	40

Tabell 3: Totalt antal år med beviljad insats sysselsättning redovisat per kön och totalt.

Antal år med insats	Kvinnor	Män	Totalt
15-19 år	0	1	1
10-14 år	3	1	4
4-9 år	5	5	10
<4 år	12	13	25
Totalt	20	20	40

Stadsdelsförvaltningarna har själva ansvarat för att markera vilka ärenden som har en arbetsinriktad sysselsättning. Totalt har 18 personer en arbetsinriktad sysselsättning och 22 personer har en traditionell sysselsättning. Åtta kvinnor och tio män har en arbetsinriktad sysselsättning.

Tabell 4: Fördelning inriktning sysselsättning redovisat per kön, stadsdelsförvaltning och totalt.

Stadsdelsförvaltning	Traditionell inriktning		Arbetsinriktning		Totalt
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
Farsta	5	2	0	3	10

²⁶ Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, november 2020, dnr 3.1.1-134/2020, socialförvaltningen 2020.

Norrmalm	3	4	2	1	10
Skärholmen	3	3	2	2	10
Östermalm	1	1	4	4	10
Totalt	12	10	8	10	40

Diagnoser

De vanligaste diagnoserna bland urvalet av granskade ärenden är schizofreni eller annan psykossjukdom, personlighetsyndrom och PTSD, följt av ADHD/ADD och depression. En person kan ha flera diagnoser. De 40 personer vars ärende har granskats har totalt 67 diagnoser. Något fler män än kvinnor har schizofreni eller annan psykossjukdom. Fler kvinnor än män har diagnoserna personlighetsyndrom och PTSD. Sett till kön har de 20 kvinnorna totalt 38 diagnoser och de 20 männen totalt 29 diagnoser. Två personer, två män, har en autismspektrumdiagnos och en person, också en man, har en beroendediagnos.

Tabell 5: Fördelning diagnoser redovisat per kön och totalt. En person kan ha flera diagnoser, n=40, hälften kvinnor och hälften män.

Diagnos	Kvinnor	Män	Totalt
Schizofreni eller annan psykossjukdom	6	9	15
ADHD/ADD	3	5	8
Personlighetsyndrom	8	2	10
Depression	6	2	8
Bipolär sjukdom	2	3	5
Ångestsyndrom (t. ex. GAD*)	3	1	4
Ätstörningsproblematik	1	0	1
Vanföreställningssyndrom	1	0	1
PTSD	7	3	10
Tvångssyndrom (OCD**)	1	1	2
Autismspektrumdiagnos	0	2	2
Beroendetillstånd	0	1	1
Totalt	38	29	67

*GAD står för generaliserat ångestsyndrom

**OCD står för obsessive-compulsive disorder

I stadens kartläggning av socialpsykiatri som genomfördes 2020 utgörs den största gruppen av personer med schizofreni eller annan psykossjukdom, 37 procent. Det var en minskning från den kartläggning som gjordes 2013 då gruppen utgjorde 50 procent. I kartläggningen 2020 är schizofreni den vanligaste diagnosen bland män, 47 procent. För kvinnor är motsvarande siffra 27 procent.²⁷

²⁷ Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, november 2020, dnr 3.1.1-134/2020, socialförvaltningen 2020.

”X har/har haft diagnos Aspergers syndrom sedan 2008. Han säger att han motsätter sig diagnosen och vill inte kännas vid den. (Han är/har inte varit intresserad av att ansöka om insats enligt LSS).”

Från utredning Östermalm

Utredning - syfte och mål med insatsen

I samtliga ärenden utom två finns en aktuell DUR-utredning som underlag för beslut om insats. De två ärendena där en aktuell utredning saknas tillhör Östermalms stadsdelsförvaltning.

”X avbröt sina studier i gymnasiet och saknar fullständigt gymnasiebetyg. X har, bortsett från en kort anställning i butik, inte haft anställning tidigare och framför att han genom sysselsättning/praktikstöd önskar ta ett första försiktigt steg i den riktningen.”

Från utredning Östermalm

Syfte och mål med den sökta insatsen framgår i utredningen i totalt 31 ärenden, 14 kvinnor och 17 män. I ytterligare fyra utredningar framgår endast syfte eller endast mål med insatsen. I tre utredningar framgår varken syfte eller mål med insatsen.

”Det framkommer i utredning att X är i behov av en sysselsättning till hon är mer stabil att påbörja jobbtorg. X går i behandling för sitt missbruk och bedöms vara i behov av sysselsättning en kortare period i återhämtningssyfte.”

Från utredning Norrmalm

”X målsättning är nu att träna på att vara social på jobbet. Berättar att det är viktigt för henne att hålla fokus på jobbet när hon är där.”

Från utredning Skärholmen

I samtliga ärenden där syfte och/eller mål framgår i utredningen framgår det även i beställningen till utförare. I de två ärenden där en aktuell utredning saknas framgår ändå syfte och mål i beställningen till utförare.

”Målet med insatsen är att X så småningom lever ett mer självständigare liv där han klarar fler vardagsaktiviteter på egen hand. Vidare är syftet med insatsen att X får ett fungerande hem och en fungerande vardag där han inte isolerar sig i sin lägenhet.”

Från beställning Norrmalm

Långsiktiga planeringar som omfattar fler delar av individens livssituation framgår inte av dokumentationen i de granskade ärendena.

Utförande och genomförandeplaner

I beställningen till utförare ska det framgå vad den enskilde ska få stöd med samt önskade uppnådda mål och delmål så att utföraren får en tydlig bild av vad stödet ska leda till.

Med utgångspunkt i beställningen upprättar utföraren en genomförandeplan tillsammans med den enskilde. Utföraren ska tillsammans med den enskilde bland annat svara på frågorna hur insatsen ska genomföras (arbetsätt), när insatsen ska genomföras och hur mål och delmål ska uppnås. Vid uppföljning av insats ska beställning och genomförandeplan utvärderas. Utföraren ska följa upp det arbetsätt som valts för att nå den enskildes mål och delmål.

I totalt 32 ärenden finns en aktuell genomförandeplan och i åtta ärenden saknas en aktuell genomförandeplan. Genomförandeplanen överensstämmer med beställningen i totalt 14 ärenden, hälften kvinnor och hälften män. Det innebär att genomförandeplanens delmål, mål och aktiviteter överensstämmer i sin helhet med beställningen i 44 procent av ärendena där en aktuell genomförandeplan finns. I 15 ärenden är samtliga delmål, mål och aktiviteter i beställningen ändrade och ersatta med andra i genomförandeplanen. I tre ärenden är några av delmålen, målen eller aktiviteterna ändrade i genomförandeplanen.

I totalt åtta ärenden, sju män och en kvinna, saknas en aktuell genomförandeplan. Fördelningen mellan utförare är att genomförandeplan saknas för tre personer på Misa, två personer på Mellanmålet, två personer på Fontänhuset och en person på Osynliga jobb.

Av de femton ärenden där samtliga delmål, mål och aktiviteter är ändrade i genomförandeplanen återfinns fem personer på Mellanmålet och två på Misa. En person vardera deltar i sysselsättning hos Studio IT, Tur och Retur, Sympati sysselsättning (numera nedlagd), Individkraft, Emmaverksamheten, Nya Verkstan, Droppen/Bruket samt Fontänhuset.

Tabell 6: Fördelning deltagare per utförare redovisat per kön och totalt.

Utförare	Kvinnor	Män	Totalt
Studio IT	2	1	3

Mellanmålet	2	5	7
Sympati sysselsättning (nedlagd)	1	0	1
Individkraft	1	1	2
Misa	8	7	15
Osynliga jobb	0	1	1
Nya Verkstan	1	1	2
Droppen/Bruket	1	0	1
Fontänhuset	2	2	4
Emmaverksamheten	1	0	1
Hägergruppen	1	0	1
Hantverkscaféet rondellen	0	1	1
Tur och retur	0	1	1
Totalt	20	20	40

Dokumenterad uppföljning

I åtta ärenden är beslutet om sysselsättning ett förstagångsbeslut och således har ingen uppföljning gjorts. I totalt 32 ärenden finns notering om att uppföljning av insatsen ska göras, till exempel i en journalanteckning där en mötesbokning skrivits in. I 29 av dessa ärenden har uppföljningen gjorts med den enskilde vid besök eller hembesök varav tretton tillsammans med utförare.

I 23 av ärendena, 72 procent, har uppföljningen dokumenterats i journal och/eller utredning. I nio ärenden, 28 procent, saknas dokumentation i personakten från uppföljningen. Någon dokumentation av utförarens uppföljning av genomförandet av insatsen finns inte i de granskade ärendena.

Anhöriga och barn

En person i de granskade ärendena var sammanboende med make, maka, sambo eller partner. Två personer hade ett eller flera barn, en kvinna och en man. I det ena ärendet bodde barnet/barnen delvis med föräldern och i det andra ärendet bodde barnet/barnen heltid med den andra vårdnadshavaren. I båda dessa ärenden beskrevs barnens situation. En barnkonsekvensanalys fanns i ett av ärendena.

”Många av mina klienter har inte partner eller barn så sysselsättningen kan fylla funktionen för dem att de är en del av samhället.”

Dialogmöte med handläggare Östermalm

Våld

Av dokumentationen i personakten framgick att 22 personer fått fråga om våld, tretton kvinnor och nio män.

Vidare har X uppgivit att hon utsatts för psykisk misshandel 2014 av en före detta pojkvän, vilket hon fått stödsamtal kring.”

Från utredning Farsta

”Har informerats om att socialtjänsten erbjuder stöd och skydd för personer som lever under hot om våld.”

Från utredning Norrmalm

Samverkan och samordning

I totalt 26 ärenden, 16 kvinnor och 10 män, framgår samverkan och samordning med psykiatri av dokumentationen i personakten. Samordning med annan vårdgivare framgår i två ärenden.

”Har 2018-04-18 skrivit under på sekretessmedgivande gentemot vårdgivare, myndigheter och vald utförare. Ej anhöriga. Vid uppföljningsmötet 2020-10-01 upprepade X samma medgivande muntligen.”

Från informationsrutan i Paraplyet Norrmalm

I totalt sexton ärenden finns en aktuell samordnad individuell plan (SIP), tolv kvinnor och fyra män. I ytterligare nio ärenden, fyra kvinnor och fem män, håller en SIP på att upprättas. Det framgår av dokumentationen att kallelse till möte har skickats eller tagits emot av handläggare. Det innebär att det i 63 procent av de granskade ärendena antingen finns eller håller på att upprättas en SIP.

I två ärenden framgår samverkan med Försäkringskassan, ett ärende i Norrmalm och ett ärende i Skärholmen. Någon samverkan med Arbetsförmedlingen framgår inte i något av de granskade ärendena.

”Aldrig någonsin haft en samplanering för en person som har haft en sjukersättning.”

Dialogmöte med handläggare Östermalm

För två personer, en kvinna och en man, finns en notering om att de deltar i Alfars IPS-program. Båda personerna har sysselsättning med traditionell inriktning. Ytterligare en person som är beviljad en traditionell sysselsättning står i kö till Alfars verksamhet.

Intern samordning och samverkan inom socialtjänsten framgår i totalt sju av de granskade ärendena. Två personer har kontakt med personligt ombud.

Insats vid granskningens genomförande

När aktgranskningen genomfördes under perioden februari till mars 2021 hade 25 personer, femton kvinnor och tio män, fortfarande ett

pågående beslut om insatsen sysselsättning. Två personer hade bytt utförare av sysselsättningen. Tio personer, två kvinnor och åtta män, var fortfarande aktuella inom socialpsykiatri för andra insatser men hade inte längre insatsen sysselsättning.

"X har inte sysselsättning på Misa längre. Han slutade i mitten av september 2020 på egen begäran."

Från journal Östermalm

Fem ärenden var avslutade i sin helhet, tre kvinnor och två män. Avslutet berodde på att personerna flyttat till annan stadsdel eller kommun. En person hade fått anställning med lönebidrag på praktikplats anordnad av utförare (Misa).

Kontrollärenden boendestöd

Totalt har 24 ärenden avseende boendestöd granskats, sex personer, hälften kvinnor och män, vid varje stadsdelsförvaltning.

Urvalskravet har varit att personen ska ha ett biståndsbeslut om boendestöd fattat under 2019 men inget pågående beslut om sysselsättning under året. I 19 av ärendena framgår det av dokumentationen vad personerna gör på dagarna och att behovet av en daglig sysselsättning är tillgodosett. Två av personerna har tidigare haft en biståndsbedömd sysselsättning men har det inte längre. Spridningen av ärendena där det inte går att utläsa om behovet av en daglig sysselsättning är tillgodosett är ett i Farsta respektive Skärholmen och tre i Östermalm. I samtliga sex ärenden i Norrmalm framgår det var personerna gör på dagarna. Ingen av personerna hade ansökt om sysselsättning och fått avslag.

Sju personer studerar på komvux, högskola eller universitet. Fyra personer arbetar med eller utan anställning med lönebidrag. Tre personer är inskrivna på Jobbtorg och/eller Arbetsförmedlingen och en person deltar i praktik. Två personer deltar i Alfors verksamhet och två personer är sjukskrivna.

Avslagsbeslut sysselsättning

Av de 40 ärenden med sysselsättning och de 24 ärenden med boendestöd som slumpvis valdes ut för granskning, hade ingen person fått ett (helt) avslag på den sökta insatsen. Då vi uppfattade en variation mellan granskade verksamheterna kring huruvida det förekom avslag av insatsen valde vi att titta närmare på avslag avseende sysselsättning under 2019. Stadsdelsförvaltningarna har själva ansvarat för att ta fram vilka ärenden som har fått bifalls- eller avslagsbeslut. Totalt granskades nio ärenden där delavslag eller avslag fattats under 2019, sex kvinnor och tre män.

Norrmalm har fattat två avslagsbeslut under 2019 avseende sysselsättning. I det ena ärendet är avslagsgrunden att personen inte medverkar till utredningens slutförande. Personen beviljades sedan den sökta insatsen och ingår även i granskningen av bifall. Det andra ärendet ingår också i granskningen av bifall och där är avslaget ett delavslag avseende omfattning på insatsen. Personen har ansökt om insatsen i högre omfattning än vad som beviljats.

Östermalm har inte fattat några avslagsbeslut under 2019 och Skärholmen har fattat ett avslagsbeslut under 2019. Av beslutet framgår det att behovet skulle kunna tillgodoses på annat sätt då personen inte uttömt möjligheterna att få sysselsättning genom Jobbtorg i samarbete med enheten för ekonomiskt bistånd.

Farsta har under 2019 fattat delavslag eller avslag i totalt 33 ärenden. Ett av ärendena ingår i granskningen av bifall då avslagsbeslutet under året ändrades till ett bifall. Motiveringen till avslaget var att personen inte uttömt egna resurser att själv besöka andra verksamheter och organisationer. Vidare ansågs att personen inte har en egen målsättning om att komma ut i arbetslivet och därmed inte har behov av att träna på att komma iväg till aktivitet. Utöver detta ärende slumpvaldes ytterligare fem ärenden ut i Farsta som fått avslag på insatsen under 2019. Två av personerna hänvisas till Jobbtorg för arbetsträning.

”X är motiverad att påbörja en arbetsträning och uppger att han vill arbeta fram en rutin och träna sig för framtida arbeten. X:s behov av att arbetsträna kan tillgodoses genom jobbtorg. Först när detta har testats kan sysselsättning genom socialpsykiatri bli aktuellt.”

Motivering avslag Farsta

För två personer anses behovet tillgodosett genom kontakt med förening och beviljat boendestöd respektive deltagande i öppen verksamhet i form av träfflokal.

”X besöker regelbundet RSMH. X uppger även i utredningen att han har ett socialt kontaktnät i form av sin mor och far samt träffar många olika människor via sin förening. X har utöver detta beviljat boendestöd som inkluderar socialt stöd vid behov.

X:s behov av stöd för ansökt insats i form av sysselsättning enligt 4 kap 1§ SoL anses redan vara tillgodosett utifrån en skälig levnadsnivå och avslås därför.”

Motivering avslag Farsta

En person får avslag med hänvisning till att personen genom autismspektrumdiagnos tillhör LSS och då inte har styrkt att personen tillhör socialpsykiatriens målgrupp.

Styrkor och utvecklingsområden

Granskningen visar att samarbetet mellan beställare och utförare kan och behöver bli bättre rörande innehåll i beställningar och genomförandeplaner. Även uppföljning av insatsen och utförarens uppföljning av valda arbetsätt och metoder i genomförandet av insatsen behöver dokumenteras i högre utsträckning än vad granskningen visat. Detta är ett utvecklingsområde för samtliga granskade verksamheter. Nedan följer nu de granskade verksamheternas styrkor och utvecklingsområden.

Farsta

Styrkor

- Barn - barnrättsombud finns på enheten
- Barn - rutin att ställa föräldrafrågor där det är aktuellt
- Barn - ger foldrar till föräldrarna att ge vidare till barnen
- Dokumenterar att frågor om våld ställs
- Anhöriga - aktivt samarbete med anhörigkonsulent

Utvecklingsområden

- Aktuella utredningar där intressen, resurser och eventuella önskemål framgår
- Aktuella beställningar där syfte, delmål och mål framgår
- Långsiktig planering för den enskilde
- Säkerställ aktuella sekretessmedgivanden
- Uppdatera informationsrutan i Paraplyet med aktuell information
- Krav för att vara berättigad till sysselsättning

Normalm

Styrkor

- Välskrivna DUR-utredningar där intressen, resurser och eventuella önskemål framgår
- Rutin att efterfråga aktuellt sekretessmedgivande
- Anhörigstöd - aktiv samverkan med anhörigkonsulent
- Barn - påbörjat arbete med att skicka hem barnbrev
- Ärendedragningar - särskild mall för sysselsättningsärenden
- SIP - utsedd handläggare med särskild kunskap

Utvecklingsområden

- Dokumentera om frågor om våld ställts till den enskilde
- Långsiktig planering för den enskilde

- Beslutstider - korta beslut
- Krav för att vara berättigad till sysselsättning

Skärholmen

Styrkor

- Välskrivna DUR-utredningar där intressen, resurser och eventuella önskemål framgår
- Ingår i projektet Rehabiliteringsbanan
- Upprättar ”interna SIP:ar” för att öka samverkan mellan enheterna
- Dokumenterar om frågor om våld ställs

Utvecklingsområden

- Kopierad och gammal information förekommer i utredningar
- Redogör för vem information i utredningen kommer från
- Säkerställ aktuella sekretessmedgivanden
- Långsiktig planering för den enskilde
- Anhöriga - anhörigkonsulent saknas i stadsdelsförvaltningen
- Krav för att vara berättigad till sysselsättning
- Målgruppsstillhörighet socialpsykiatri

Östermalm

Styrkor

- Välskrivna DUR-utredningar där intressen, resurser och eventuella önskemål framgår
- Välskrivna journaler gör det lätt att följa ärendet
- Läkarintyg scannas in och sparas i dokumenthanteraren i Paraplyet
- Barn - intern granskning görs för att säkerställa att barnkonsekvensanalyser görs
- Dokumenterar att frågor om våld ställs
- Dokumenterar att information om LSS-insatser ges där det är aktuellt
- Uppdaterad och tydlig information i informationsrutan i personakten
- Aktiv samverkan med personligt ombud (som ingår i samma enhet)

Utvecklingsområden

- Säkerställa att aktuell utredning finns som underlag till beslut
- Långsiktig planering för den enskilde
- Anhöriga - dokumentera om den enskilde har anhöriga
- Målgruppsstillhörighet socialpsykiatri

Analys

Granskningen omfattar 40 ärenden, hälften kvinnor och hälften män, som ansökt om och fått ett beslut om sysselsättning inom socialpsykiatri under 2019. Ytterligare 24 ärenden, hälften kvinnor och hälften män, som under 2019 fått beslut om boendestöd men inte (ansökt om) sysselsättning har ingått i granskningen. Detta för att se om och hur personens behov av en daglig sysselsättning är beskrivet och tillgodosett. I 19 av dessa ärenden beskrivs att personernas behov av daglig sysselsättning är tillgodosett. Därtill har nio avslagsbeslut, sex kvinnor och tre män, ingått i granskningen med fokus på avslagsgrunden, det vill säga motiveringen till beslutet. Variationen är stor i de granskade verksamheterna kring hur många avslagsbeslut avseende sysselsättning som fattats under 2019. Norrmalm har två avslagsbeslut och Skärholmen har ett avslagsbeslut. Östermalm har inga avslagsbeslut och Farsta har 33 avslagsbeslut varav sex ingår i granskningen. En vanlig motivering till avslagsbeslutet är att personen inte uttömt möjligheterna att få behovet tillgodosett genom Jobbtorg i samarbete med enhet för ekonomiskt bistånd. När det i analysen hänvisas till de granskade ärendena avses de 40 ärenden avseende sysselsättning som granskats om inget annat anges.

Granskningen har ett jämställdhetsperspektiv genom att övergripande granskningsresultat där det varit möjligt redovisas utifrån kön. Då urvalet är styrt såtillvida att könsfördelningen i de granskade ärenden är hälften kvinnor och hälften män återspeglar det inte den faktiska könsfördelningen inom verksamhetsområdet där kvinnor utgör 55 procent av de aktuella personerna och män 45 procent. Däremot är könsfördelningen jämn över staden totalt sett avseende insatsen sysselsättning.²⁸

Nedan följer en analys av granskningsresultatet utifrån kvalitetsområdena trygghet och säkerhet, självbestämmande och integritet, tillgänglighet, helhetssyn och samordning samt kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet. Vissa teman går in i varandra och de är redovisade under det kvalitetsområde där temat bäst passar in.

---

²⁸ Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, november 2020, dnr 3.1.1-134/2020, socialförvaltningen 2020.

Trygghet och säkerhet

En aktuell DUR-utredning finns som underlag för beslut i samtliga ärenden utom två. Även om en aktuell utredning finns som underlag till beslut förekommer det att utredningarna innehåller begränsad information, äldre information eller är kopierade utan uppdateringar de senaste åren. Uppdaterade och aktuella utredningar bidrar till likställighet i staden och är en trygghet för den enskilde att utredning sker med samma verktyg oavsett var i staden personen bor och ansöker om insatser. Om den enskilde inte kan eller vill svara på vissa frågor ska även det framgå av utredningen. Välskrivna DUR-utredningar där den enskildes intressen, resurser och eventuella önskemål framgår bidrar till att ge en helhetsbild av den enskildes situation.

Det finns aktuella genomförandeplaner i 32 av de granskade ärendena och en genomförandeplan för insatsen saknas därmed i sammanlagt åtta ärenden. Dock överensstämmer endast 14 av genomförandeplanerna med beställningen. Flera av dessa genomförandeplaner innehåller en tydlig beskrivning av hur aktiviteter och delmål ska uppnås, det vill säga en beskrivning av utförarens valda arbetssätt och metoder. När genomförandeplanen inte överensstämmer med beställningen har aktiviteter, delmål och mål som handläggaren skrivit i beställningen delvis eller helt ändrats och bytts ut av utföraren. Det är att rekommendera att utföraren kontaktar handläggaren om beställningen inte omfattar de aktiviteter som den enskilde behöver stöd med. Det är ett utvecklingsområde för utförare av sysselsättning att upprätta genomförandeplaner utifrån stadens anvisningar och som överensstämmer med beställningens aktiviteter och delmål.

I de 32 ärenden där en uppföljning av insatsen har gjorts har uppföljningen dokumenterats i 23 ärenden vilket motsvarar 72 procent. I övriga saknas dokumentation i journal och/eller utredning från uppföljningen. Uppgifter om utförarens uppföljning av det egna arbetssättet och valda metoder saknas genomgående. Dokumentation av uppföljning och eventuella förändringar i insatsens upplägg och utförande är ett utvecklingsområde i samtliga granskade verksamheter. Samarbetet mellan beställare och utförare kan och behöver bli bättre gällande beställningar, genomförandeplaner och uppföljning av beviljad insats samt uppföljning av genomförandet av insats.

Självbestämmande och integritet

För att få underlag till utredningen kan handläggare behöva ställa frågor som de själva anser är obekväma såsom att fråga om våld och

våldsutsatthet. Inom verksamhetsområdet socialpsykiatri ingår inte längre frågor om våld och våldsutsatthet i grundmaterialet för DUR utan återfinns i bilaga. I drygt hälften av de granskade utredningarna framgår det att fråga om våld har ställts till den enskilde i samband med utredning eller uppföljning. Det finns en risk i att frågan om våld inte anses vara relevant och därför väljs bort. Om den enskilde inte velat svara på vissa frågor ska det framgå att så är fallet. Forskning visar att fler personer med funktionsnedsättning är utsatta för våld eller hot om våld jämfört med befolkningen i övrigt. Kvinnor med funktionsnedsättning har en högre våldsutsatthet än andra kvinnor.

I en stor del av de granskade ärendena finns information om fullmakter och sekretessmedgivanden tydligt och lättillgängligt dokumenterat i Paraplyet. Normmalm uppdaterar rutinmässigt sekretessmedgivanden i samband med uppföljning. Farsta och Skärholmen behöver i högre grad säkerställa att medgivande till kontakter med andra finns innan kontakterna tas. Det ska inte råda någon tvekan om vilka kontakter som får tas med det privata och professionella nätverket kring den enskilde.

Det brukar föras fram att många personer inom socialpsykiatriens målgrupp saknar nätverk. I takt med att målgruppen förändras finns det anledning att uppmärksamma att personer som idag aktualiseras för insatser kan ha ett nätverk omkring sig på ett annat sätt än tidigare. Det är alltid relevant att ställa frågor och ta reda på mer om den enskildes situation och ge information om vilket stöd som finns att tillgå för anhöriga. Skärholmen saknar anhörigkonsulent. De övriga stadsdelsförvaltningarna har en anhörigkonsulent som arbetar mot socialpsykiatri även om deras enhets- och avdelningstillhörighet internt varierar. Oavsett organisationsplacering torde ett aktivt samarbete mellan handläggare och anhörigkonsulent öka möjligheten för att information och erbjudande om anhörigstöd når den enskilde och den enskildes anhöriga.

Tillgänglighet

I kartläggningen av socialpsykiatri 2020 framgår att 51 procent av personerna inte haft någon form av arbete eller sysselsättning de senaste tolv månaderna. För de 47 procent som hade haft någon form av sysselsättning eller arbete var biståndsbedömd sysselsättning vanligast förekommande. Könsfördelningen för deltagande i biståndsbedömd sysselsättning är jämn mellan könen. Det är vanligare att fler kvinnor än män studerar eller har ett arbete på den öppna arbetsmarknaden vilket överensstämmer med

Socialstyrelsens beskrivning av könsskillnaderna inom målgruppen.²⁹

I möten med handläggare och ledning framkommer att olika gränsdragningar görs för personer när sysselsättning kan vara aktuellt att bevilja. Personer som är i behov av ett individuellt stöd för att närma sig eller återinträda på arbetsmarknaden riskerar att bli hänvisade till andra insatser där kravnivån är högre än individens kapacitet. Det finns en risk att ett kortsiktigt fokus läggs på prestation och närvarokontroll i jämförelse med ett återhämtningsperspektiv som omfattar långsiktiga mål. Det riskerar i sin tur att leda till misslyckande och ett försämrat mående vilket kan påverka individens återhämtning negativt.

Vidare påverkas personers rätt till biståndsbedömd sysselsättning genom socialpsykiatri av vilken försörjning personen har. En person som har en varaktig sjukersättning genom Försäkringskassan har lättare att beviljas sysselsättning än en person som är tidsbegränsat sjukskriven. Detta även om personen är sjukskriven under en längre period men saknar sjukpenninggrundande inkomst och då är hänvisad till att ansöka om ekonomiskt bistånd för sin försörjning.

Det framkommer att personer som uppbär ekonomiskt bistånd i första hand prövas mot insatser såsom Jobbtorg där personernas funktionsförmåga utifrån psykisk funktionsnedsättning riskerar att vara lägre än vad kravnivån medger. Personer med ekonomiskt bistånd har heller inte rätt till deltagande i Alfas verksamhet vilket är ett exempel på att försörjningen och inte den enskildes behov avgör vilket stöd personen får.

Färre personer i staden beviljas insatsen sysselsättning. Samtidigt finns ett behov av att arbeta för att öka enskildas deltagande i någon form av daglig aktivitet. Öppen verksamhet och träfflokal kan inte ersätta en arbetsinriktad sysselsättning för en person som önskar få stöd i att komma ut i arbetslivet. En arbetsinriktad sysselsättning för målgruppen bidrar till återhämtning och delaktighet i samhällslivet. Forskning och evidens visar och understryker sysselsättning som en viktig del av individens återhämtning vid psykisk ohälsa och sjukdom. Det finns ett behov av att mer aktivt och motiverande erbjuda socialpsykiatriens målgrupp insatser som främjar delaktighet i samhället och som gynnar den enskildes återhämtningsprocess.

---

²⁹ Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, november 2020, dnr 3.1.1-134/2020, socialförvaltningen 2020.

Det finns en gränsdragningsproblematik kring vilken huvudman som ska erbjuda personer en meningsfull aktivitet. Även internt i staden kan ett arbetsinriktat stöd ges både via socialtjänstens socialpsykiatri och via arbetsmarknadsförvaltningen. Inspektörerna anser att det inte är avgörande vem som ger stödet utan att den enskilde får tillgång till ett stöd som är individuellt anpassat till både den enskildes vilja och motivation och till en funktionsförmåga som kan variera över tid. För yrkesgrupper som arbetar med arbetsmarknadsåtgärder ställer det krav på kunskap om socialpsykiatriens målgrupp inklusive kunskap om återhämtningsperspektivet och kopplingen till psykisk hälsa såväl som ohälsa.

Helhetssyn och samordning

Det är av stor vikt att handläggare under utredningsprocessen vid ansökan om bistånd kartlägger vilka eventuella samverkanspartners som finns runt den enskilde. Samverkan innebär en möjlighet att få en helhetsbild av den enskildes livssituation och ett sätt att underlätta vid planering av insatser och även på sikt kunna främja den enskildes återhämtningsprocess. I intervjuer med handläggarna i de granskade stadsdelsförvaltningarna framkommer det att de medverkar på många SIP-möten och då främst när det är något kring den enskilde som inte fungerar. Upplevelsen varierar bland handläggarna kring skillnader mellan olika öppenvårdsmottagningars benägenhet att samverka och vilja till att upprätta SIP. Totalt fanns en aktuell SIP eller höll på att upprättas i 63 procent av de granskade ärendena. Då granskningen genomförts avseende beslut fattade under 2019, det vill säga cirka två år tillbaka i tiden, behöver siffran förstås utifrån det.

Ovan nämnda överensstämmer med vad som framkommit i inspektörernas tidigare granskningar. När det finns en väletablerad och känd planering används inte alltid SIP utan används istället som ett verktyg att ta till när samverkan inte fungerar. Förekomsten av SIP hänger även samman med huruvida den enskilde ger sitt samtycke till att kontakt tas med psykiatri.

Socialtjänsten och hälso- och sjukvården behöver i större utsträckning uppmärksamma och erbjuda stöd till de personer som är intresserade av att börja arbeta eller studera. SIP är ett utmärkt verktyg för att planera, genomföra och följa upp en sådan insats. Frågor som kan ingå är om den enskilde kan behöva någon form av kognitiv träning kopplad till arbetsrehabiliteringen och vilken läkemedelsbehandling som ger bäst förutsättningar för individen att kunna arbeta.

Det framgår inte alltid av utredning eller annan dokumentation i de granskade ärendena vad personerna har för försörjning. Samverkan mellan socialpsykiatri och Försäkringskassan framgår i två ärenden. Ingen av dessa personer har aktivitetsersättning. Det kan innebära en risk om det saknas en planering när aktivitetsersättningen upphör när personen fyller 30 år. Likaså var få personer i granskningen inskrivna vid Arbetsförmedlingen och det framkom ingen samverkan mellan socialpsykiatri och Arbetsförmedlingen i de granskade ärendena. En svårighet kring arbetsrehabilitering är ersättningssystemet. För en person som har aktivitetsersättning från Försäkringskassan kan det finnas en oro att förlora sin ersättning om personen provar att arbeta inom ramen för en arbetsrehabilitering och sedan inte klarar av det. Detta är ytterligare skäl till att arbetsrehabilitering genom socialtjänsten behöver samordnas med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Utifrån samtliga dessa aspekter anser inspektörerna fortsatt att SIP är ett verktyg för samverkan som behöver användas i än högre utsträckning för att samordna det professionella nätverket runt den enskilde.

Stockholms stad och de flesta kommuner i landet erbjuder personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning. Det är vanligt att personer i målgruppen kan ha svårt att själva formulera sina behov och föra en dialog med socialtjänst, hälso- och sjukvård och andra samhällsinstanser. Personligt ombud kan vara en bra insats för att både få till stöd och vård som motsvarar individens behov och för att bättre samordna befintliga insatser. Både socialtjänst och hälso- och sjukvård bör informera klienter, brukare och patienter om möjligheten att ansöka om att få tillgång till ett personligt ombud.

I granskningen uppmärksammas att det i ärendena saknas en dokumenterad långsiktig planering för beviljade insatser. Det kan få ytterligare negativa konsekvenser i de fall då den enskilde har behov av struktur och förutsägbarhet. Det finns ett behov av att arbeta med individuella och långsiktiga planeringar för att kontakten med socialtjänsten inte ska verka konserverande för den enskilde. En utgångspunkt är att insatser ska leda framåt och mot en ökad självständighet.

Kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet

Fler kvinnor än män är aktuella för insatser inom socialpsykiatri. Det kan finnas olika förklaringsmodeller för att förstå den

skillnaden mellan könen. Det finns förklaringsmodeller som utgår från sociala konstruktioner och normer och det finns medicinska förklaringsmodeller som utgår ifrån olika symptombilder för kvinnor respektive män. Troligtvis kan skillnader förstås utifrån en kombination av förklaringsmodeller. Med kunskap om att det finns könsskillnader inom socialpsykiatri är det nödvändigt att aktivt arbeta för att minska dem. Bland professionella som möter målgruppen behöver det finnas en kännedom om hur generella könsskillnader i hur psykisk ohälsa visar sig för att på bästa sätt kunna möta individens behov av stöd. För att undvika ett stereotyp tänkande i både enskilda ärenden och på strategisk nivå behöver kunskapen finnas med genom hela handlägningsprocessen, från utredning och beslut till beställning, genomförandeplan samt uppföljning.

IPS är en evidensbaserad metod inom sysselsättning och arbetsrehabilitering som främjar både jämställdhet och mångfald genom att den utgår från individens vilja, behov och målsättning. Åtgärden ger även bättre privatekonomi och bättre hälsa. Genom en översyn av insatsen sysselsättning med målsättning att fler personer ska erbjudas stöd enligt metoden kan tillgänglighet till ett evidensbaserat stöd för arbetsåtergång öka för målgruppen. Det är rimligt att anta att det finns personer som har behov av det specifika stöd som går att få genom insatsen och som inte kan tillgodogöra sig andra arbetsmarknadsinsatser där kraven är för höga.

Socialtjänsten behöver ha ett större fokus på återhämtning. Ett återhämtningsinriktat arbetssätt innebär att anlägga ett utforskande förhållningssätt till personens egen önskan om förändring och målsättningar. Rätten till insatser ska inte påverkas av den enskildes försörjningssätt. Personer med psykiska funktionsnedsättningar har rätt till ett individuellt anpassat stöd utifrån den egna funktionsförmågan och evidensbaserade metoder och arbetssätt ska finnas tillgängliga för målgruppen.

Socialpsykiatrins målgrupp är bred med en stor variation i ålder, psykiatrisk problematik och stödbehov. Inspektörerna anser att staden ska kunna erbjuda både sysselsättningsverksamhet som kan verka arbetsförberedande och sysselsättningsverksamhet som kan fylla viktiga funktioner för den enskilde så som en meningsfull aktivitet och social samvaro.

Ett återhämtningsinriktat arbetssätt behöver stärkas och implementeras inom stadens socialpsykiatri såväl som övrig socialtjänst. Det finns utvecklingsbehov inom både myndighetsutövning och utförarverksamheter liksom inom

Sysselsättning inom socialpsykiatri

38 (38)

verksamhetsutveckling. Att utveckla arbetet är nödvändigt för att kunna nå målen i Agenda 2030 avseende fattigdom, rätten till hälsa, arbete och sysselsättning och inte minst ett jämlikt samhälle i alla dess avseenden.